

Швец А. И. Фреймовый анализ мотивационной основы сказочных онимов (на материале итальянского языка).

В статье проанализированы различные взгляды исследователей на понятие фрейм. Представлена характеристика наиболее апробированной методики фреймового моделирования, разработанная С. А. Жаботинской, которая для построения концептуальных структур предложила пять базисных фреймов: предметный, таксономический, поессивный, акциональный и компаративный. Проанализировав процедуру фреймового моделирования, выполненную О. А. Барбаниук, в статье осуществлен фреймовый анализ мотивационной основы сказочных онимов на материале итальянского языка.

Ключевые слова: мотивационная основа, фольклорная ономастика, сказочный оним, предметноцентрический (предметный) фрейм.

Shvets A. I. Frame Analysis of Motivational Base of Fairy-Tale Onyms (Based on the Italian Language).

The article analyzes different views of scholars on the notion of a frame. The most widely tested method of framing modeling is the classification of frames, developed by S. A. Zhabotyńska, who proposed the following five fundamental frames for the construction of conceptual structures: objective, taxonomic, covetous, focal and comparative. Analyzing the frame modeling procedure performed by A. O. Barbaniuk, the article represents a frame analysis of the motivational base of fairy-tale onyms in the Italian language.

Keywords: motivational base, folklore onomastics, fairy-tale onomy, subject-centric (objective) frame.

УДК 81'27:161.26

Шнуровська Л. В.
Київський національний лінгвістичний університет

ЛІНГВОМЕНТАЛЬНА ПЛОЩИНА МОДАЛЬНОСТІ

У статті розглянуто лінгвоментальний аспект модальності у площині когнітивної лінгвістики та антропології. У цій перспективі модальність розглядається як ментальний синтез чуттєвого та епістемічного досвіду, набутого і концептуалізованого в різних формах знання. Визначено логіко-філософські передумови когнітивного підходу до вивчення категорії модальності в термінах нормативістського і каузалістського напрямів. Показано принцип роботи механізму модальної симуляції як медіатора між сенсорною і ментальною складовою модальності. Визначено статус позиції мовця в системі модальності як призми інтерпретації реальності. Показано структуру модальної рамки як синтезу фактів об'єктивної і суб'єктивної реальності та її значення для семантики модального висловлювання. Окреслено роль категорії модальності в концептосфері мови, зокрема на прикладі дієслівної категорії способу.

Ключові слова: модальність, модальна симуляція, позиція мовця, модальна рамка, категорія способу.

У сучасних когнітивних дослідженнях однією із провідних є ідея про універсальні й специфічні модуси сприйняття та усвідомлення людиною зовнішнього і внутрішнього світу в координатах його творення та існування, що знаходить своє вираження в широкому розмаїтті модальних відношень і смислів. Розуміння лінгвоментальної онтології різних типів модальності балансує на перетині когнітивних напрямів лінгвістики та антропології [18]. Синхронізація цих двох наукових парадигм дозволить показати цілісність процесу модалізації як ментального синтезу сенсорного та епістемічного досвіду, засвоєного і категоризованого у різних формах знання. У термінах когнітивної лінгвістики процес модалізації стає можливим завдяки здатності носіїв мови до засвоєння, розуміння та застосування цієї мови; у когнітивній

антропології – завдяки здатності членів певного суспільства до концептуалізації світу, що визначає спосіб їх співжиття та самоідентифікації [17, с. 623].

Мета статті – представити когнітивне розуміння модальності на перетині антропології і лінгвістики як ментально-чуттєвого ракурсу відбиття дійсності.

Завдання:

– з'ясувати логіко-філософські передумови для визначення поняття модусу як суб'єктивного аспекту модальності;

– пояснити принцип роботи модальної симуляції як медіатора між сенсорним та епістемічним началом модальності;

– визначити статус позиції мовця в системі модальності;

– окреслити роль категорії модальності в концептосфері мови.

Логіко-філософською основою для становлення когнітивної теорії модальності став синтез теорії можливих світів [20; 21; 22; 23], пропозиційної логіки та трьохзначної логіки висловлювань [11], логіки деонтичних модальностей [27], аксіологічної [6] та епістемічної логіки [16]. Цей концептуальний субстрат дозволяє визначити модальність в *онтологічному* (спосіб протікання певного явища або спосіб існування певного об'єкта) та *гносеологічному* (спосіб розуміння і судження про об'єкт, явище або подію дійсності) планах [6, с. 381].

У термінах модальної логіки пояснення дій індивіда передбачає експлікацію внутрішніх підстав, до яких перш за все належать його *здібності* та *ментальні стани* поряд із зовнішніми ситуативними факторами. Ці стани виступають медіаторами між стимулами і поведінковими реакціями, а також репрезентаціями зовнішніх підстав дій, у тому числі комунікативних. До певної міри *дія* виникає як логічне завершення певного ментального стану. В логіко-філософській площині ключовим для модальності є аспект **інтенціональних ментальних станів** індивіда. В суспільній взаємодії вираження цих станів підпорядковане певним *нормам*, акумульованим у відповідний тип *ментальності*. Одним з таких нормативних обмежень є раціональність поведінки, яка на пряму пов'язана з раціональністю ментальних станів [25, с. 109]. Перш за все, **нормативність** інтенціональних ментальних станів пов'язується із нормативними феноменами *істинності* і *хибності* тих тверджень, які виражають ці стани. Однак найбільш безпосередньо нормативний характер ментальних станів виявляється у їх внутрішньому зв'язку із *зобов'язаннями* [26, с. 106].

Найбільш чітко нормативний характер ментальних станів виражається в їхньому відношенні до **зобов'язань**, що, відповідно, є основою **деонтичного модусу**. Поряд із вірою і бажанням, зобов'язання належить до числа найбільш сильних підстав для дій і взаємодій. В модальній логіці термін “зобов'язання” (англ. *obligation, commitment*) вживається для позначення особливого відношення індивіда до своєї віри та інтенції. У цій площині більш прозорою з точки зору логічного аналізу соціальної взаємодії є позиція, сформульована у теорії мовних актів. Відомо, що зобов'язання породжуються за допомогою тверджень і обіцянок. Твердження уже саме по собі є зобов'язанням відносно істинності того, про що йде мова, а обіцянка – зобов'язанням до дії [25, с. 183–184]. У відповідності до цієї позиції, зобов'язання є ментальною дією, оскільки воно “... не може просто траплятися; воно є по суті ... чимось більшим, аніж диспозицією чи тенденцією щось зробити” [24, с. 5, 47, 59].

Пояснення дій в нормативістських термінах не є єдино можливим способом їх обґрунтування. На відміну від нормативістського, **каузалістський** підхід трактує певну дію / подію або її наслідок, указуючи на пов'язані з нею попередні дії / події – її причини і фактори. Таким чином, розуміння дій індивіда полягає перш за все в

інтерпретації *інтенцій*, які їх стимулюють [24, с. 142]. Для інтенціональних дій такими причинами зазвичай виступають вияви *волі* – первинного елемента **волютивного модусу**. У межах цього підходу, дія по суті становить дві події, одна з яких є причиною іншої: ментальна подія, вияв волі, є причиною фізичного руху; ця ментальна подія, у свою чергу, викликана іншою ментальною подією – актуалізацією бажання [24, с. 18].

Представлені вище модуси мають здебільшого епістемічну природу. Однак, етіологія модальності є синтезом перцептивного і когнітивного досвіду, акумульованого у різних екзистенціальних модусах, що передбачає урахування обох зазначених аспектів – сенсорного та епістемічного. У зв'язку з цим, для інтегрованого пояснення структури модальності, М. Барсалу [17] ввів базове поняття “модальна симуляція” (англ. *modal re-enactment* – симуляція, повторення, відтворення і далі *МС*) – механізм, у якому асоціативні нейрони забезпечують “захоплення” *ознак* об'єкта сприйняття, які згодом можуть бути повторно активізовані при відповідній стимуляції. *МС* ніколи не є повним відтворенням вихідного модального стану – це сукупність завжди часткових і потенційно приблизних реакцій. Незважаючи на це, деякі фрагменти вихідного модального стану повторно активізуються і визначають фактично всю подальшу пізнавальну діяльність. *МС* відбувається у два послідовні етапи: 1) зберігання модально-специфічних станів і 2) відтворення цих станів. При цьому *МС* може бути усвідомленою і підсвідомою. Підсвідомі реакції *МС* є більш рекурентними структурними механізмами процесів сенсорного сприйняття і сенсорної модальності загалом, однак вони також є структурними механізмами концептуалізації і ширше – мислення і ментальності. Саме на етапі коли реакції *МС* на відповідні стимули сягають **свідомості**, вони складають основу **ментальних образів**, а, в свою чергу, **образність (образ)** належить до сфери свідомого.

Концепція модальної симуляції Л. Барсалу [17] служить базою для концептуалізації. Модальні відтворення перцептивних, моторних та інтроспективних модальних станів подібні до процесу відтворення, що лежить в основі ментальних образів. У підході Л. Барсалу концептуальна система поділяє фундаментальні механізми з модально-специфічними системами. Таким чином, в умовах епістемічної концептуалізації, одному поняттю можуть відповідати багато різних мовноспецифічних репрезентацій, кожна з яких адаптована до конкретних комунікативних цілей і обмежена конкретною ситуацією. Саме цей факт можна застосувати для пояснення масштабності і полікомпонентності власне модальності, де одне і теж модальне значення може бути виражене великим розмаїттям мовних форм. Отже, модель Л. Барсалу становить концептуальну, ширше – ментально-чуттєву систему, яка поєднує досвід агента та певні очікувані з його боку дії / реакції, визначені цим досвідом. По суті це динамічна система взаємодії агента та оточуючої його дійсності, відтворена в його мисленні і мовленні, що і загалом становить суть модальності.

Модальність відноситься до мовних універсалій, представлених фактично в усіх мовах світу. Аналіз природи та функцій модальності сприяє виявленню особливостей мовного мислення людини в цілому. Картина світу, що створюється в рамках мови та зберігається й оновлюється в культурі і традиції, є не тільки системою образів і уявлень, а й певною відносно-об'єктивною структурою світу. Якщо семантика мови відбиває образно-аксіологічну складову картини світу, то граматики, очевидно, відповідає за структурування універсуму мовної особистості, а отже, за структурні характеристики простору дискурсу, породжуваного мовною особистістю [5; 8].

У площині лінгвокогнітивної та антропоцентричної парадигми, в центрі модальності перебуває не мова в самому собі або для себе, а носій мови, мовна особистість з освоєною нею мовною системою [8, с. 7]. Модальне оформлення висловлювання безпосередньо залежить від поглядів суб'єкта мовлення, виражаючи певний акт свідомості з відображуваним або зображуваним у його змісті моментом дійсності [13, с. 49]. Суб'єктивний чинник розглядається як обов'язковий компонент висловлювання, що створює умови для функціонування речення як мовного знака. Співвідношення “об'єктивна дійсність” – “зміст речення” невідворотно зумовлює наявність третьої проміжної ланки, а саме творця цієї співвіднесеності – інформатора, мовця. Таким чином, створюється природна тріада “об'єктивна реальність – інформатор – зміст речення” [7, с. 156].

У цій тріаді, що стосується модальності, перш за все важливо розглянути існування певної і обов'язкової *позиції мовця* відносно висловлення. Це відповідає основній тезі когнітивної лінгвістики про *інтерпретативний* характер мовного мислення, коли людина не напряду відображає в своїх словах навколишню дійсність, а представляє її крізь призму свого сприйняття. Таким чином, інтерпретативний характер мовного мислення передбачає існування лінгвістичних універсалій, похідних від цієї особливості мовотворення. До таких універсалій і належить категорія модальності, яка набуває ключового значення в процесі мовотворення. Отже, модальність є не додатковим, вторинною ознакою висловлювання, а фундаментальним механізмом реалізації мовної діяльності. Загальна когнітивна стратегія модальності – вираження відношення висловлення до дійсності – включає в себе три основних аспекти осмислення цієї дійсності як а) реальної / нереальної; б) позитивної / негативної; в) ствердної / запитальної / спонукальної [5].

Розвиток модальної системи мови відображає постійне поглиблення внутрішнього світу людини. Якщо в центрі поля модальності перебуває суб'єкт мовлення, його думки, сприйняття і почуття, то в такому відношенні *мислити* означає реагувати на певний факт або явище, констатувати його наявність, оцінювати або бажати його тощо. У першому випадку виражається судження про факт (площина розуму, глузду), у другому – судження про цінність факту (площина почуття, оціночного ставлення), в третьому – вияв волі [2, с. 43–44].

У цьому ракурсі модалізацію можна розглядати як частину загальної моделі когнітивної і комунікативної діяльності людини, яка включає в себе три основні комплекси знань і уявлень, що транслуються в тексті: індивідуальний, соціальний і національний [10]. Особливості індивідуальної когнітивно-комунікативної діяльності відображаються в спеціальній прагматико-семантичній комунікативній категорії – модусі. Ш. Баллі [2] виділив два логічні конституенти комунікативного процесу: об'єктивну семантичну константу (*диктум*), що формує пропозицію, і її суб'єктивну змінну (*модус*) як вияв ставлення, волі і почуттів індивіда. Модус співвідноситься з диктумом і залежно від розуміння пропозиції мовцем набуває відповідних модальних значень. Модус – це суб'єктивне начало в значенні пропозиції, це “я говорить у значенні” [14].

Згідно з концепцією ментального поля [4, с. 22–29], комунікативні процеси зазнають різних модифікацій, які можуть стосуватися як модусу висловлювання, так і диктуму, інакше кажучи, як ставлення мовця до події, так і самої події. Серед модифікацій, що відносяться до модусу і характеризують відношення суб'єкта до процесу, В. Гак виділяє наступні: 1) *заперечення* – зачіпає в одних випадках модус, в інших – в більшій мірі диктум; сюди належать такі опозиції: погоджування – заперечення, перечення; приділення уваги – нехтування; сподівання – відчай,

2) *емоційно-оцінний компонент* – позитивне і негативне ставлення суб'єкта: підозра, (не)впевненість, осуд, жаль і т. п., а також 3) *ставлення* – модифікація, тісно пов'язана з емоційно-оцінним компонентом, яка включає *особистий* (відображає позицію мовця відносно будь-якого факту) і *соціальний* (вказує на положення індивіда, для якого характерний відповідний спосіб мислення, в суспільстві відносно загальноприйнятих норм) компоненти.

Таким чином, ментальне поле перетинається з іншими аспектами людської діяльності, такими як вираженням оцінки, ставлення тощо. Саме через модус (точку зору, позицію) суб'єкт визначає своє ставлення до диктуму, вибирає, пояснює і презентує спосіб відтворення результатів власного міркування; модус пов'язаний з модальністю, що дозволяє говорити про безпосередність зв'язку модальності з пізнавальними процесами, а отже про когнітивну сутність категорії модальності.

Лінгвоментальний статус модальності підтверджується також її *культурологічною* природою, а саме її *концептуальним змістом*. Концептосфера національної мови експлікована в окремих концептах і практично всі вони мають модальний смисл. Концептуальний характер мають не тільки лексико-морфологічні, але і власне граматичні форми вираження модальних значень. Граматичні елементи, що зустрічаються в мовах світу, в сукупності характеризують найбільш ключові для людської ментальності концепти; саме граматично виражені концепти становлять основу системи мови, необхідну для розподілу всього концептуального змісту, який передається лексично. Наприклад, та “реальність”, яка об'єктивується мовними формами умовного способу, формує у свідомості людини “інші” або “можливі” світи. Мова йде про картини, отримані в результаті розумових проєкцій дій як мовних актів в іншу іпостась відносно позиції “тут і зараз” [1, с. 21]. Усе це стає можливим завдяки унікальній особливості людської мови – “переміщенню” (англ. *displacement*) – здатності говорити про речі, які є за межами “тут і зараз” [19, с. 11]. У природній мові індивід здатен робити це за допомогою систем часу, виду і модальності. Адже *категорія часу* локалізує події в часовому континуумі; *категорія виду* виражає тривалісні певних ознак цих подій; *категорія модальності* забезпечує можливість говорити про події, які, наприклад, не відбулися, але є бажаними або необхідними. Зазначені три системи є по суті автономними формаціями, водночас вони впливають одна на одну нетривіальними способами. У цій площині, функція *модальних відношень* полягає у можливості вийти за рамки безпосередньо спостережуваних фактів, експлікуючи до поняття “можливих світів” (англ. *possible worlds*) [19, с. 11]. Потенційно існує безліч уявлень про те, яким світ міг би бути, і кожен можливий світ являє собою інший варіант існуючого світу – інший *стан справ* (англ. *state of affairs*) [там же: 11].

Таким чином, ми бачимо, що модальні відношення дають можливість говорити про нереальну (але можливу) ситуацію, апелюючи до інших, не фактичних, світів: це відбувається тоді, коли відношення досяжності (англ. *accessibility relation*) стає рефлексивним. *Відношення досяжності* екстраполює світ оцінки (фактичний світ у вбудованому – матричному – контексті) до певних доступних світів, на яких базуються відповідні пропозиції. *Рефлексивне відношення досяжності*, тобто світ *оцінки*, є одним з доступних світів, аспектом епістемічного відношення досяжності, яке серед безлічі світів співвідноситься з тим, що ми знаємо. Оскільки епістемічне відношення є рефлексивним, фактичний світ є одним з доступних світів (тобто, фактичний світ є одним із світів, сумісних з тим, що є очевидним в реальному світі) [11, с. 12].

В аспекті сучасної когнітивної лінгвістики модальність становить механізм, який дозволяє суб'єкту мовлення займати певну *позицію* відносно створюваного ним же мовного світу [12, с. 303–304]. Кожен мовленнєвий акт є по суті творенням нової унікальної “мовної” реальності, яка потенційно неідентична ні об'єктивній дійсності, ні іншим можливим світам. Таким чином у термінах лінгвокогнітології немає помилкових, хибних висловлювань. Оскільки процес мовотворення має лише опосередковане відношення до логічних операцій, а саме, встановлення істинності висловлювання або констатація факту дійсності, він по суті є *інтерпретацією* можливих світів. У свою чергу, особливість інтерпретації полягає в тому, що вона з одного боку не претендує на дзеркальне відображення дійсності, а з іншого боку – відображає специфічне з позиції мовця пізнання світу.

У цьому ракурсі найбільш виразним маркером модальності виступає дієслівна категорія *способу* як ключова модальна складова висловлювання. Формуючи в процесі пізнання судження про навколишній світ, людина обов'язково відштовхується, перш за все, з визнання свого власного існування. В цьому плані О. Розеншток-Хюссі [15] говорив про “перехрестя реальності” – людина, висловлюючись про світ, водночас є центром або частиною цього світу. У такому разі смислове навантаження *індикатива* полягає в описі створюваного людиною мовного світу, реальності, в центрі якої вона перебуває. Не суттєво чи інтерпретована подія локалізована в сьогоденні, минулому або майбутньому, чи кваліфікується ця подія як позитивна або негативна – ця подія належить до “реальності мовця”. *Кон'юнктив* виражає принципову нездійсненність умовного світу в зіставленні його з мовною реальністю людини, що говорить. Іншими словами, умовний світ нереальний не тому, що не відповідає дійсності, а тому, що він відноситься до реального світу як небуття відноситься до буття. Якщо індикатив і кон'юнктив у зіставленні виявляють ізоморфізм світу і антисвіту, то *імператив* такою властивістю не володіє. Функція імперативу не інтерпретативна, а креативна – переведення небуття в буття. Імператив з експліцитно вираженим запереченням по суті наділяє суб'єкта свободою дій робити все, крім того, що заборонено. Імператив абсолютно логічно утворюється від основи презенса, адже те, що переходить з небуття в буття, має стати реальністю тут і зараз. Таким чином виникає нова дійсність за рахунок каузативно-спрямованого волевиявлення, що виходить від суб'єкта волевиявлення і направлена на виконавця. Таке визначення когнітивних функцій дієслівної категорії способу дозволяє описати зміст категорії модальності в концептосфері мови.

Отже, модальна семантика є носієм концептосфери національної мови. Зазначені і не зазначені тут форми в ієрархічній структурі категорії модальності мають своє місце. Це дозволяє побачити їх певну впорядкованість в структуризації категорії і певне призначення (за принципом поля), а тим самим і когнітивну, концептуальну спрямованість граматичних форм, пов'язану з їх включенням до загальної когнітивної (концептуальної) картини мови.

Дослідження мовних засобів, експлікуючих концептуальну картину світу, висуває на передній план проблему взаємовідношення мови і системи *цінностей* суб'єкта. Фрагмент картини світу, який відображає систему цінностей суб'єкта, що в свою чергу включений в систему цінностей соціуму, до якого належить суб'єкт, входить в *модальну рамку* тексту, тобто в модальну рамку *оцінки* [3, с. 125].

В. Касевич у своїй праці “Семантика. Синтаксис. Морфологія” (1988) [9] розглядає семантико-синтаксичну структуру модальності, до якої включає внутрішню і зовнішню модальні рамки. Умовно прототипом внутрішньої модальної рамки виступає об'єктивна модальність, зовнішньої – суб'єктивна. Оператори *внутрішньої*

модальної рамки забезпечують зв'язок і визначають тип відношень між предикатом і його актантами – семантичними (мисленневими) аналогами особи або предмета, які репрезентують інваріантну валентнісну ознаку предиката і перебувають з ним у певному відношенні відповідно до ситуації, представленій структурою висловлювання. Оператори зовнішньої модальної рамки забезпечують зв'язок між модальним суб'єктом, який є джерелом оцінки, і пропозицією в цілому. Оператор зовнішньої модальної рамки разом із модальним суб'єктом формують зовнішню модальну рамку [9, с. 722–723]. Найчастіше в ролі *модального суб'єкта* виступає сам мовець [2, с. 45; 9, с. 722–723].

Процес формування семантичної структури модальної пропозиції є складним і відбувається у такій послідовності: 1) визначення внутрішньої модальної рамки, за допомогою якої зв'язок предиката і його актантів може кваліфікуватися як реальний або потенційний – можливий, бажаний, необхідний тощо; 2) вибір часової форми і способу дієслова для вираження актуальної або віртуальної пропозиції; 3) застосування зовнішньої модальної рамки, яка відображає оцінку змісту пропозиції з позиції модального суб'єкта; і нарешті, 4) введення в комунікативну рамку семантичної конструкції, яка є результатом всіх попередніх операцій і при цьому орієнтована на слухача, що відображає ставлення мовця до слухача з точки зору комунікативних потреб першого з них [9, с. 728].

Отже, модальність можна трактувати як категорію *відношення*, що поєднує зовнішній і внутрішній світ людини. Завдяки модальності людина визначає відношення висловлення до дійсності, оцінює дійсність, висловлює своє ставлення до того, про що повідомляє. Крім того, модальність як важливий компонент сенсорного і епістемічного знання людини відіграє ключову роль у концептуалізації світу. З цим і пов'язаний лінгвоментальний аспект категорії модальності.

Л і т е р а т у р а :

1. *Бабушкин А. П.* Сослагательное наклонение как “окно” в иные миры / А. П. Бабушкин // Вестник Воронежского университета. Сер. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Воронеж, 2001. – Вып. 1. – С. 17–22.
2. *Балли Ш.* Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с.
3. *Вольф Е. М.* Субъективная модальность и семантика пропозиции / Е. М. Вольф // Прагматика и проблемы интенциональности : сб. науч. тр. – М., 1988. – С. 87–100.
4. *Гак В. Г.* Пространство мысли (Опыт систематизации слов ментального поля) / В. Г. Гак // Логический анализ языка. Ментальные действия. – М., 1993. – Вып. 6. – С. 22–30.
5. *Гуревич В. В.* О “субъективном” компоненте языковой семантики / В. В. Гуревич // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1998. – № 1. – С. 27–35.
6. *Ивин А. А.* Основания логики оценок / Александр Архипович Ивин. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1970. – 230 с.
7. *Ильенко С. Г.* Персонализация как важнейшая сторона категории предикативности / С. Г. Ильенко // Теоретические проблемы синтаксиса современных индоевропейских языков. – Л. : Наука, 1975. – С. 154–159.
8. *Караулов Ю. Н.* Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
9. *Касевич В. Б.* Семантика. Синтаксис. Морфология / Вадим Борисович Касевич. – М. : Наука, 1988. – 311 с.
10. *Красных В. В.* Виртуальная реальность или реальная виртуальность: Человек. Сознание. Коммуникация / В. В. Красных. – М. : Диалог МГУ, 1998. – 352 с.
11. *Лукашевич Я.* О принципе противоречия у Аристотеля / Ян Лукашевич. – М.-СПб. : Центр гуманитарных инициатив, 2012. – 256 с.

12. *Ляпон М. В.* Модальность / М. В. Ляпон // Языкознание. Большой энциклопедический словарь. – М., 1998. – С. 303–304.
13. *Мельничук О. С.* Розвиток структури слов'янського речення / Олександр Савич Мельничук. – К. : Наукова думка, 1966. – 324 с.
14. *Никитин М. В.* Курс лингвистической семантики : учеб. пос. / М. В. Никитин. – 2-е изд. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 819 с.
15. *Розеншток-Хюсси О.* Речь и действительность / Ойген Розеншток-Хюсси. – М. : Лабиринт, 2008. – 270 с.
16. *Хинтиikka Я.* Виды модальности (пер. А. Л. Никифорова) / Я. Хинтиikka // Семантика модальных и интенциональных логик / ред. В. А. Смирнов. – М. : Прогресс, 1981. – С. 41–59.
17. *Barsalou L. W.* Simulation, situated conceptualization, and prediction / Lawrence W. Barsalou // Philosophical transactions. – 2009. – Vol. 364 (1521). – P. 1281–1289. – doi: 10.1098/rstb.2008.0319.
18. *Chomsky N.* Language and Mind / Noam Chomsky. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 190 p.
19. *Haecquard V.* Aspects of Modality / Valentine Haecquard. – 2006. – 214 p.
20. *Kripke S. A.* Semantical Analysis of Modal Logic I Normal Modal Propositional Calculi / S. A. Kripke // Mathematical Logic Quarterly. – 1963. – Vol. 9. – Is. 5–6. – P. 67–96.
21. *Kratzer A.* Modality / A. Kratzer // Semantics: An International Handbook of Contemporary Research / eds A. von Stechow, D. Wunderlich. – Berlin : Walter de Gruyter, 1991. – P. 639–650.
22. *Kratzer A.* Modals and Conditionals / Angelika Kratzer. – N. Y. : Oxford University Press, 2012. – 205 p.
23. *Lewis D.* Causation / D. Lewis // The Journal of Philosophy. – 1973. – Vol. 70. – Is. 17. – P. 556–567.
24. *Moya C. J.* The Philosophy of Action: An Introduction / Carlos J. Moya. – Oxford : Polity Press, 1990. – 189 p.
25. *Searle J.* Making the Social World: The Structure of Human Civilization / John Searle. – Oxford : Oxford University Press. – 224 p.
26. *Winograd T.* Understanding Computers and Cognition: A New Foundation for Design / T. Winograd, F. Fernando. – Norwood, NJ : Ablex, 1986. – 220 p.
27. *Wright G. H. von.* Deontic modality / G. H. von Wright // Mind: A Quarterly Review. – Vol. LX. – No. 237. – P. 1–15.

References:

1. *Babushkin A. P.* Soslagatelnoe naklonenie kak "okno" v inie miry / A. P. Babushkin // Vestnik Voronezhskogo universiteta. Ser. Lingvistika i mezhkulturnaya komunikatsia. – Voronezh, 2001. – Vyp. 1. – S. 17–22.
2. *Bally Ch.* Obschaya lingvistika i voprosy frantsyzkogo yazyka / Charles Bally. – M. : Izd-vo inostr. lit., 1955. – 416 s.
3. *Volf E. M.* Subektivnaya modalnost i semantika propositsii / E. M. Volf // Pragmatika i problemy intensionalnosti : sb. nauch. tr. – M., 1988. – S. 87–100.
4. *Gak V. G.* Pronstranstvo mysli (Opyt sistematzatsii slov mentalnogo polya) / V. G. Gak // Logicheskii analiz yazyka. Mentalnye deistviya. – M., 1993. – Vyp. 6. – S. 22–30.
5. *Gurevich V. V.* O "subektivnom" komponente yazykovoii semantiki / V. V. Gurevich // Voprosy yazykoznanii. – M. : Nauka, 1998. – No. 1. – S. 27–35.
6. *Ivin A. A.* Osnovania logiki otsenki / Aleksandr Arhipovich Ivin. – M. : Izd-vo Moskovskogo un-ta, 1970. – 230 s.
7. *Il'enko S. G.* Personalizatsiya kak vazhneishaya storona kategoria predikativnosti / S. G. Il'enko // Teoreticheskie problem sintaksisa sovremennyh indoevropeskikh yazykov. – L. : Nauka, 1975. – S. 154–159.
8. *Karaulov Yu. N.* Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost' / Yurii Nikilaevich Karaulov. – M. : Nauka, 1987. – 263 s.
9. *Kasevich V. B.* Semantika. Sintaksis. Morfologia / Vladimir Borisovich Kasevich. – M. : Nauka, 1988. – 311 s.
10. *Krasnyh V. V.* Virtualnaya realnost ili realnaya virtualnost: Chelovek. Soznanie. Kommunikatsia / V. V. Krasnyh. – M. : Dialog MGU, 1998. – 352 s.
11. *Lukasiewicz Ja.* O printsipe protivorechiya u Rristotelya / Jan Lukasiewicz. – M.-SPb. : Tsentr gumanitarnykh initsiativ, 2012. – 256 s.
12. *Lyapon M. V.* Modalnost' / M. V. Lyapon // Yazykoznanie. Bolsho entsyklopedicheskii slovar'. – M., 1998. – S. 303–304.
13. *Melnichuk O. S.* Rozvytok struktury slovyanskogo rechennya / Oleksandr Savych Melnychuk. – K. : Naukova dumka, 1966. – 324 s.

14. Nikitin M. V. Kurs lingvisticheskoi semantiki : ucheb. posob. / M. V. Nikitin. – 2-e izd. – SPb. : Izd-vo RGPU m. A. I. Gertsena, 2007. – 819 s.
15. Rozenshtok-Hyussi O. Rech i deistvitelnost / Eugen Rosenstock-Huessy. – M. : Labirint, 2008. – 270 s.
16. Hintika Ya. Vidy modalnosti / Ya. Hintika // Semantika modalnyh i intensionalnyh logic / red. V. A. Smirnov. – M. : Progress, 1981. – S. 41–59.
17. Barsalou L. W. Simulation, situated conceptualization, and prediction / Lawrence W. Barsalou // Philosophical transactions. – 2009. – Vol. 364(1521). – P. 1281–1289. – doi: 10.1098/rstb.2008.0319.
18. Chomsky N. Language and Mind / Noam Chomsky. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 190 p.
19. Hacquard V. Aspects of Modality / Valentine Hacquard. – 2006. – 214 p.
20. Kripke S. A. Semantical Analysis of Modal Logic I Normal Modal Propositional Calculi / S. A. Kripke // Mathematical Logic Quarterly. – 1963. – Vol. 9. – Is. 5–6. – P. 67–96.
21. Kratzer A. Modality / A. Kratzer // Semantics: An International Handbook of Contemporary Research / eds A. von Stechow, D. Wunderlich. – Berlin : Walter de Gruyter, 1991. – P. 639–650.
22. Kratzer A. Modals and Conditionals / Angelika Kratzer. – N. Y. : Oxford University Press, 2012. – 205 p.
23. Lewis D. Causation / D. Lewis // The Journal of Philosophy. – 1973. – Vol. 70. – Is. 17. – P. 556–567.
24. Moya C. J. The Philosophy of Action: An Introduction / Carlos J. Moya. – Oxford : Polity Press, 1990. – 189 p.
25. Searle J. Making the Social World: The Structure of Human Civilization / John Searle. – Oxford : Oxford University Press. – 224 p.
26. Winograd T. Understanding Computers and Cognition: A New Foundation for Design / T. Winograd, F. Fernando. – Norwood, NJ : Ablex, 1986. – 220 p.
27. Wright G. H. von. Deontic modality / G. H. von Wright // Mind: A Quarterly Review. – Vol. LX. – No. 237. – P. 1–15.

Шнуровская Л. В. Лингвоментальная траектория модальности.

В статье рассмотрен лингвоментальный аспект модальности в плоскости когнитивной лингвистики и антропологии. В этой перспективе модальность определяется как ментальный синтез чувственного и эпистемического опыта, приобретенного и концептуализированного в различных формах знания. Определены логико-философские предпосылки когнитивного подхода к изучению категории модальности в терминах нормативистского и каузалистского направлений. Показан принцип работы механизма модальной симуляции как медиатора между сенсорной и ментальной составляющей модальности. Определен статус позиции говорящего в системе модальности как призмы интерпретации реальности. Показана структура модальной рамки как синтез фактов объективной и субъективной реальности и раскрыто ее значение для семантики модального высказывания. Определена роль категории модальности в концептосфере языка, в частности, на примере глагольной категории наклонения.

Ключевые слова: модальность, модальная симуляция, позиция говорящего, модальная рамка, категория наклонения.

Shnurovska L. V. Linguoamental Aspect of Modality.

The article deals with the linguoamental aspect of modality analyzed in the plane of the cognitive linguistics and anthropology. In this perspective, modality is viewed as a mental synthesis of sensory and epistemic experience, acquired and categorized in various knowledge. The logical and philosophical preconditions for the cognitive approach to modality lie normative and causalist domains. Modal re-enactment as a multicomponent bias for storage and partial re-enactment of multi-modal states serves as a mediator between sensory and mental representations of modality. In the modality system, the speaker's stance is considered as a prism of the reality interpretation. Structurally, modal framework as an interconnector of objective and subjective data plays a significant role in the modal proposition semantic structuring. Modality is of a considerable essence for the language conceptualization that is particularly evident on the instance of the category of mood.

Keywords: modality, modal re-enactment, speaker's stance, modal frame, category of mood.